

Michał Kubiak*

REALIA I WYZWANIA MIEJSKIEJ POLITYKI SENIORALNEJ W GDAŃSKU

Streszczenie

W artykule dokonano analizy polityki senioralnej w Gdańsku. Scharakteryzowano inicjatywy oraz cykliczne programy adresowane do seniorów, a także zidentyfikowano najważniejsze wyzwania na przyszłość z dwóch perspektyw. Pierwsza z nich to perspektywa z punktu widzenia polityki miasta (na podstawie analizy programów i inicjatyw miejskich oraz działań Pełnomocnika Prezydenta Miasta Gdańska ds. Seniorów), druga to optyka funkcjonującej od 2018 r. Rady Seniorów w Gdańsku. Priorytetami są aktywizacja i angażowanie seniorów do udziału w różnych inicjatywach, ponadto na znaczeniu nabiera kwestia zapotrzebowania na pomoc i opiekę dotycząca potrzebujących osób starszych.

Słowa kluczowe: lokalna polityka wobec ludzi starszych, miejska polityka senioralna, gminna rada seniorów

Wstęp

Celem artykułu jest zbadanie polityki senioralnej realizowanej w mieście Gdańsku. Skoncentrowano się na identyfikacji największych wyzwań i priorytetów w polityce senioralnej. Badanie przeprowadzono z uwzględnieniem zarówno perspektywy działań miasta wobec osób starszych, jak i punktu widzenia Rady Seniorów w Gdańsku – podmiotu reprezentującego tę grupę osób wobec władz miasta od 2018 r. Na potrzeby publikacji dokonano zestawienia aktualnych programów i działań miasta na rzecz seniorów, przeprowadzono badanie indywidualne metodą jakościową (techniką wywiadu) z panią Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gdańska ds. Seniorów, a także poddano analizie uchwały Rady Seniorów w Gdańsku. Przyjęto hipotezę, że w wielu punktach polityki senioralnej w Gdańsku istnieje konsensus między inicjatywami, działaniami i priorytetami ze strony miasta oraz postulatami zgłaszanymi przez

* Uniwersytet Gdański, e-mail: michal.kubiak@ug.edu.pl, ORCID: 0000-0002-4231-8071.

Radę Seniorów w Gdańsku. W celu weryfikacji hipotezy sformułowano dwa pytania badawcze: 1) Jakie są główne obszary, na których miasto Gdańsk koncentruje działania na rzecz osób starszych, i jakie są największe wyzwania na przyszłość w polityce senioralnej?; 2) Jakie są priorytety i oczekiwania wobec polityki na rzecz osób starszych w mieście według Rady Seniorów w Gdańsku?

Zarys sytuacji demograficznej w Gdańsku na tle kraju

Liczba osób starszych w Polsce stale się powiększa, co przy malejącej liczbie urodzeń przekłada się również na wyższy udział tej grupy w populacji. Biorąc pod uwagę dwie najczęściej używane cezurę starości, tzn. 60 i 65 lat, w 2021 r. w kraju było 9800,2 tys. osób powyżej 60. roku życia (a ich udział sięgał poziomu 25,8%), natomiast ludność powyżej 65. roku życia stanowiła ponad 19,03% populacji (7088,3 tys.). Relatywnie szybko powiększa się również subpopulacja ludzi w wieku poprodukcyjnym (w 2021 r. było to 8480,6 tys. osób), której udział wzrósł w ciągu dekady o 5,7 p. proc. do 22,6%¹. Z prognoz demograficznych wynika, że w Polsce w 2060 r. w wieku powyżej 65. roku życia będzie 33,3% osób². Proces starzenia się ludności Polski przebiega jednak w różnym tempie pod względem przestrzennym – i tak będzie również w przyszłości.

Jednym z najmłodszych (czwartym) pod względem demograficznym regionów w kraju jest województwo pomorskie. Proces demograficznego starzenia się populacji postępuje relatywnie najszybciej w dużych miastach. Z taką sytuacją mamy do czynienia w Gdańsku – stolicy województwa pomorskiego. W 2022 r. mieszkało tam 28,1% osób w wieku 60 i więcej lat (22,6% w wieku 65 i więcej lat)³, a prawie ¼ była w wieku poprodukcyjnym. Z prognoz demograficznych wynika, że w przyszłości proces starzenia się populacji w dalszym ciągu będzie się pogłębiać i wrośnie udział seniorów. W tym kontekście należy też wspomnieć o najstarszej kategorii ludności, tzn. powyżej 80. roku życia, której liczba do połowy wieku w skali kraju powiększy się ponaddwukrotnie (względem 2021 r.). W Gdańsku w 2020 r. takich osób było 23 424 i stanowiły one 4,81% populacji mieszkańców⁴. Warto podkreślić, że

¹ *Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 roku*, Warszawa–Białystok 2021, s. 13; *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Raport z wstępnych wyników*, Warszawa 2022, s. 24.

² *Prognoza ludności Polski na lata 2023–2060*, Warszawa 2023, s. 46.

³ Urząd Miejski w Gdańsku, Wydział Rozwoju Społecznego (stan na 31.12.2022).

⁴ *Informator o sytuacji społeczno-gospodarczej Gdańska za 2021 rok*, Gdańsk 2021, s. 132.

z jednej strony przyrost naturalny w Gdańsku notuje ujemne wartości (–891 osób w 2022 r.), lecz z drugiej strony istotnym czynnikiem wpływającym pozytywnie na liczbę ludności w mieście są migracje – szczególnie z okolicznych miejscowości (ale także z innych stron Polski), których saldo w Gdańsku jest dodatnie (+864 osoby).

Tabela 1. Udział ludzi starszych w Gdańsku na tle Polski w świetle wybranych mierników

	60+		65+		100+ (liczba)	W wieku poproduk- cyjnym	Me- diana (lat)
Gdańsk 2022	121,4 tys.	28,1 4%	97,5 tys.	22,5 9%	2022 – 87 osób	23,2%	41
Polska 2021	9,8 mln	25,8 %	7,1 mln	19,0 3%	2022 – 2698 osób	22,6%	42

Źródło: opracowanie na podstawie: Urząd Miejski w Gdańsku Wydział Rozwoju Społecznego, Wydział Spraw Obywatelskich, stan na 31.12.2022; *Informator o sytuacji społeczno-gospodarczej Gdańska za 2021 rok*, Gdańsk 2021, s. 133; *Polska w liczbach 2022*, Warszawa 2022, s. 2; *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2021 r.*, Warszawa 2022, s. 5; *Rocznik Demograficzny 2021*, Warszawa 2021, s. 49.

Zarysowane tło sytuacji demograficznej uzmysławia, że sprawy związane z zaspokajaniem potrzeb seniorów wiązać się będą z licznymi wyzwaniem z perspektywy zarówno państwa, jak i obywateli. Staną się one szczególnie odczuwalne w zakresie systemów emerytalnych, funkcjonowania gospodarstw domowych i związku z aktywnością oraz integracją społeczną osób starszych. W tym kontekście państwo próbuje odpowiadać również na trudności związane także z pomocą i opieką zdrowotną⁵. Podobnie jak w wielu europejskich miastach⁶, również w polskich widoczny jest dynamiczny wzrost udziału osób starszych. Obecnie wiele najważniejszych trendów postępuje szybciej w miastach (m.in. spadek dzietności, proces starzenia się populacji), a w przyszłości najprawdopodobniej będą się one nawarstwiać i kumulować⁷.

⁵ Ustawa z dnia 17 sierpnia 2023 r. o szczególnej opiece geriatrycznej (Dz.U. 2023, poz. 1831). Na podstawie ustawy w skład systemowej opieki geriatrycznej będą wchodzić szpitalne oddziały geriatryczne wskazane w wojewódzkim planie działania szczególnej opieki geriatrycznej, nowo tworzone „Centra zdrowia 75+” (ma ich powstać ponad 300 w skali kraju) oraz podstawowa opieka zdrowotna.

⁶ *The ageing revolution: towards a European Silver Deal? Demographic transformations for age-friendly territories*, ESPON 2021, s. 11–14, <https://www.espon.eu> (20.08.2023).

⁷ M. Guillén, *2030. Jak ścieranie się najwyraźniejszych dzisiejszych trendów przekształci przyszłość wszytkiego*, Warszawa 2022, s. 17–18.

Priorytety polityki senioralnej w skali państwa

Pogłębiający się proces starzenia się ludności sprawia, że kwestie dotyczące osób starszych stają się coraz bardziej istotne. Zarówno władze centralne, jak i te na różnych szczeblach samorządu terytorialnego próbują wychodzić naprzeciw związanym z nimi wyzwaniom. Przykładowo w wielu gminach funkcjonują przyjmujące różne formy miejsca aktywizacji seniorów, a samorządy starają się coraz bardziej dostosowywać swoje działania do potrzeb tej grupy obywateli i współpracują intensywnie w tej sferze z organizacjami trzeciego sektora. W skali centralnej w ciągu minionych 11 lat (2012–2023) państwo podjęło liczne kroki na drodze formowania polityki senioralnej i aktywnego starzenia się. W 2013 r. przyjęto *Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020*, w których jako cel określono „wspieranie i zapewnienie możliwości aktywnego starzenia się w zdrowiu oraz możliwości prowadzenia w dalszym ciągu samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia, nawet przy pewnych ograniczeniach funkcjonalnych”⁸. Znalazło to następnie praktyczny wydzźwięk w wielu specjalnie przeznaczonych dla seniorów programach⁹. W ustawie o osobach starszych (art. 4)¹⁰ zdefiniowano politykę senioralną jako „ogół działań organów administracji publicznej oraz innych organizacji i instytucji, które realizują zadania i inicjatywy kształtujące warunki godnego i zdrowego starzenia się”.

Istotny w tej materii stał się również strategiczny dokument *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność*¹¹, w którym napisano, że polityka społeczna wobec osób starszych będzie realizowana w ramach obowiązku wynikającego z przyjętej ustawy o osobach starszych. W dokumencie tym przewidziano realizację szeregu działań w ramach koncepcji aktywnego starzenia się, m.in. uczestnictwo w życiu społecznym oraz wspieranie różnych form aktywności obywatelskiej, społecznej, kulturalnej, artystycznej, sportowej i religijnej. Podkreślono istotną rolę wspierania funkcjonowania

⁸ Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020, przyjęte 24 grudnia 2013 r. uchwałą nr 238 Rady Ministrów (M.P. 2014, poz. 118).

⁹ *Aktywność Społeczna Osób Starszych na lata 2012–2013*, *Senior+* (od 2015 r.), a w latach 2015–2017 *Senior WIGOR*, *Opieka 75+* (od 2018 r.), *Opieka wychnieniowa* (od 2019 r.), *Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025* (cel strategiczny – zwiększenie uczestnictwa ludzi starszych we wszystkich dziedzinach życia społecznego z priorytetami: aktywność społeczna, partycypacja, włączenie cyfrowe, przygotowanie do starości).

¹⁰ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz.U. 2015, poz. 1705).

¹¹ Uchwała nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność* (M.P. 2018, poz. 1169).

i rozwoju organizacji zrzeszających osoby starsze oraz partycypacji seniorów rozumianej jako uczestnictwo i zaangażowanie w życie społeczne mające przekładać się na kształtowanie otaczającej rzeczywistości (również) przez seniorów zgodne z ich oczekiwaniami. Szczególnie chodzi tu o aktywizację i integrację lokalną osób starszych służącą mobilizowaniu ich kapitału społecznego i wykorzystaniu ich potencjału w środowisku. Tak wyznaczone cele powinny być realizowane m.in. w drodze wspierania istniejących oraz nowo powstających podmiotów zrzeszających i reprezentujących osoby starsze i ich interesy, wymianę dobrych praktyk podejmowanych w kierunku ich aktywności społecznej oraz promowanie i wspieranie tworzenia gminnych rad seniorów przez jednostki samorządu terytorialnego. Zapisano także konieczność wprowadzenia obowiązku uwzględniania w strategiach rozwiązywania problemów społecznych (gminnych i powiatowych) oraz wojewódzkich (w zakresie polityki społecznej wobec osób starszych) kwestii związanych z osobami starszymi i konsultowania tego rodzaju dokumentów z istniejącymi gminnymi radami seniorów. Wychodzi się z założenia, że partycypacja obywatelska osób starszych jest formą podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym, z czego wynika konieczność tworzenia warunków do włączania ich w procesy decyzyjne w obszarach dotyczących ich polityk i usług publicznych w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu i marginalizacji¹².

Polityka wobec seniorów w skali lokalnej w Polsce

Zasadnicza rola w obszarze polityki społecznej przypada organom samorządu terytorialnego i wyspecjalizowanym instytucjom samorządowym (w gminach są to np. ośrodki pomocy społecznej) określającym warunki funkcjonowania instytucji i infrastrukturę sprzyjającą lepszej jakości życia seniorów. Ważny jest także wzrost zaangażowania w realizację celów polityki senioralnej ze strony organizacji pozarządowych, które zgodnie z zasadą subsydiarności nabrały z biegiem lat znaczenia jako podmioty samodzielnie realizujące zadania publiczne lub współpracujące w tym zakresie z administracją publiczną. Udział organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów społecznych jest wyjątkowo istotny, albowiem zagospodarowują one wiele obszarów i zadań, których nie są w stanie dostatecznie wypełniać instytucje państwowe¹³.

¹² *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność*, Warszawa 2018, s. 33–35.

¹³ M. Kulska, *Organizacje pozarządowe w rozwiązywaniu problemów społecznych* [w:] *Innowacje w polityce społecznej XXI wieku, przedsiębiorczość, zmiana, rozwój, polityka socjalna*, red. E. Trafiałek, Katowice 2014, s. 215–225.

Należy podkreślić, że szczególna rola w realizacji polityki senioralnej przypadająca samorządom gminnym jest jednak w znacznej mierze determinowana ich określoną specyfiką. Istotna dla realizacji polityki senioralnej są zatem, po pierwsze, właściwa diagnoza uwzględniająca jakość życia ludzi starszych oraz, po drugie, zdanie samych zainteresowanych na temat najbardziej istotnych spraw. Jak twierdzi Marek Niezabitowski: „Istotną kwestią społeczną związaną z funkcjonowaniem seniorów we współczesnych miastach jest dostosowanie miejskiej przestrzeni do potrzeb, możliwości i ograniczeń ludzi w podeszłym wieku. Jednym z kluczowych zagadnień jest zatem rozpoznanie tych potrzeb, a także ich świadomość u osób, które miasta planują, projektują, modernizują, oddają do użytku publicznego i nimi zarządzają”¹⁴. Od gmin oczekuje się, że najlepiej będą znać potrzeby swoich mieszkańców (w tym seniorów), a także wypracowywać i wdrażać optymalne sposoby ich zaspokojenia¹⁵.

Problematyka lokalnej polityki wobec starzenia się i seniorów ma charakter interdyscyplinarny i analizowana jest z różnych perspektyw. M. Zrałek¹⁶ koncentruje się na ogólnych zagadnieniach dotyczących przestrzeni publicznej i wyzwań dla miast związanych ze starzeniem się ich mieszkańców. Ciekawa jest również międzynarodowa analiza porównawcza autorstwa A. Zubrzyckiej-Czarneckiej¹⁷ dotycząca polityki miejskiej wobec starzenia się w wybranych państwach ze szczególnym uwzględnieniem problemu mieszkaniowego. W monografii autorstwa R. Majera¹⁸ zaprezentowano zarówno ujęcie teoretyczne, jak i szerokie odniesienie do praktycznego wymiaru polityki samorządów wobec starości (m.in. opisy programów i projektów dotyczących ludzi starszych w Katowicach, Częstochowie i Tychach). M. Koziarek i T. Schimanek¹⁹ przedstawiają ogólne wskazówki dotyczące prowadzenia polityki senio-

¹⁴ M. Niezabitowski, *Ludzie starsi a przestrzeń miejska – wybrane problemy, priorytety i wyzwania przyszłości*, „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, 2022, nr 7, s. 17–24.

¹⁵ A. Richert-Każmierska, *Organizacja systemu opieki wyzwaniem dla samorządów*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica”, 2020, nr 3, s. 26.

¹⁶ M. Zrałek, *Polityka miejska wobec wyzwań starzejącego się społeczeństwa*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2015, nr 223, s. 197–205.

¹⁷ A. Zubrzycka-Czarnecka, *Polityka miejska wobec starzenia się populacji miast – na przykładzie Polski, Francji i Kanady*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje”, 2012, vol. 18, s. 119–128.

¹⁸ R. Majer, *Polityka samorządowa wobec starości. Strategie i podmioty*, Łódź 2018.

¹⁹ M. Koziarek, T. Schimanek, *Gdy mieszkańcy się starzeją. Wskazówki tworzenia lokalnej polityki senioralnej*, Warszawa 2016.

ralnej w skali lokalnej, do tego na przykładzie miasta Płońska pokazują potencjalne kierunki rozwoju i wdrażanie poszczególnych etapów zaplanowanych działań w zakresie miejskiej polityki senioralnej.

Warte uwagi są także artykuły analizujące politykę senioralną w wybranych miastach autorstwa K. Głąbickiej-Auleytner²⁰ (Radom), A. Maroń²¹ (Wrocław), jak również E. Kubejko-Polańskiej²², dotyczący szerszego ujęcia, którego przedmiotem są strategie rozwoju miast powiatowych (i na prawach powiatu) pod kątem działań adresowanych do seniorów w województwie podkarpackim. Ze względu na prezentowaną tematykę należy dodać, że powstały również materiały, w których realizację zaangażowani byli też sami seniorzy. W 2016 r. w ramach projektu *Monitoring realizacji polityki senioralnej na poziomie miast*²³ (na podstawie wytycznych Światowej Organizacji Zdrowia)²⁴ powstał raport zawierający rekomendacje dla polityki senioralnej w wybranych miastach²⁵. Z kolei Warszawska Rada Seniorów przeprowadziła analizę, której przedmiotem były systemowe rozwiązania miast wojewódzkich w polityce senioralnej²⁶. Sami zainteresowani, tzn. seniorzy (osoby w wieku 60 lat i więcej), skupili się w niej na najważniejszych realizowanych działaniach z tego zakresu, prezentując zarówno wybrane dobre praktyki, jak i krytyczne uwagi (szczególnie w odniesieniu do Warszawy).

²⁰ K. Głąbicka-Auleytner, *Polityka senioralna w teorii i praktyce (na przykładzie m. Radomia)*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej”, 2021, nr 21, s. 73–86.

²¹ A. Maroń, *Polityka senioralna we Wrocławiu*, „Polityka Senioralna”, 2020, nr 1, s. 22–26.

²² E. Kubejko-Polańska, *The role of local self-government in stimulating urban development in the context of the construction of age-friendly cities and the concept of Silver Economy*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, 2017, nr 1, s. 216–227.

²³ Projekt realizowano od marca 2015 do kwietnia 2016 r. Jego celem było wypracowanie i przetestowanie narzędzi umożliwiających kontrolowanie polityki senioralnej na poziomie miast i gmin przez samych zainteresowanych (osoby starsze). W poszczególnych miastach biorących udział w projekcie (Będzin, Bielsko-Biała, Czeladź, Jelenia Góra, Kluczbork, Ruda Śląska, Tarnów, Wojkowice, Wrocław, Zawiercie) badano politykę senioralną w wybranych obszarach tematycznych: lokalna polityka senioralna, usługi zdrowotne i pomoc społeczna, komunikacja i informacja, partycypacja społeczna, wolontariat, zatrudnienie i podnoszenie kwalifikacji. Raport powstał na bazie monitoringu i raportów częstkowych realizowanych w wyszczególnionych miastach przez wybrane osoby starsze, np.: *Realizacja polityki senioralnej w Jeleniej Górze. Raport z monitoringu*, Katowice 2016; *Realizacja polityki senioralnej we Wrocławiu. Raport z monitoringu*, Katowice 2016.

²⁴ *Global Age-friendly Cities: A Guide*, WHO, 2007, <https://who.int> (26.01.2024).

²⁵ E. Pytasz, P. Wyszomirski, *Realizacja polityki senioralnej na poziomie miast. Raport końcowy*, Katowice 2016.

²⁶ *Polityka senioralna miast wojewódzkich*, oprac. J. Kostynowicz, B. Grzeszczuk, t. 1, Warszawa 2021.

Podstawą konceptualizacji i realizacji polityki senioralnej jest właściwa diagnoza stanu faktycznego oraz poziomu życia ludzi starszych. W tym zakresie w niektórych miastach (np. Toruniu²⁷ i Gdańsku²⁸) zrealizowano specjalne diagnozy, aby dokładnie rozpoznać populację starszych mieszkańców i lepiej poznać ich specyficzne potrzeby. W innych sformułowano całościowe dokumenty w formie strategii, których przyjęcie poprzedzono konsultacjami społecznymi (np. w Warszawie²⁹ i Gdyni³⁰). W analizach tych wyróżniono obszary działania i priorytety w zakresie potrzeb seniorów i wyzwań na najbliższe lata. W Tychach realizowane są zadania na rzecz osób starszych zapisane w *Programie Polityki Senioralnej dla Miasta Tychy na lata 2020–2027*³¹. Podstawą przyjęcia tego dokumentu były badania ankietowe przeprowadzone wśród seniorów oraz spotkania z przedstawicielami środowisk senioralnych i miejskich instytucji samorządowych. Z kolei w Poznaniu³² nad ustaleniem głównych kierunków strategii polityki senioralnej pracował specjalny interdyscyplinarny zespół, a jego przyjęcie poprzedzo-

²⁷ A. Zamojska, J. Suchomska, D. Urzędowska, *Toruń przyjazny seniorom. Analizy i rekomendacje do tworzenia miejskiej polityki senioralnej w Toruniu*, Toruń 2015.

²⁸ P. Czekanowski, J. Załęcki, M. Brosz, *Gdańska starość. Portret socjologiczny mieszkańców Gdańska w wieku 65+*, Gdańsk 2013.

²⁹ *Program Warszawa przyjazna seniorom na lata 2013–2020*, załącznik do uchwały nr LXXII/1870/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 5 grudnia 2013 r., Urząd Miasta Warszawy, <http://um.warszawa.pl> (7.07.2023). W 2022 r. trwały prace nad dokumentem *Polityka senioralna m.st. Warszawy*, jako dokumentem kierunkowym *Strategii Rozwoju Miasta Warszawa 2030* oraz *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Warszawa 2030*, przy współudziale kluczowych instytucji i organizacji pozarządowych współpracujących z seniorami oraz Warszawskiej Rady Seniorów. *Polityka senioralna m.st. Warszawy*, załącznik do uchwały nr XXXI/2652/2023 Rady m.st. Warszawy z dnia 25 maja 2023 r., Urząd Miasta Warszawy, <http://um.warszawa.pl> (7.07.2023).

³⁰ *Gdyński Program Wspierania Seniorów i Zdrowego Starzenia się na lata 2022–2025*, przyjęty uchwałą nr XLI/1260/22 Rady Miasta Gdyni z dnia 27 kwietnia 2022 r., MOPS Gdynia, luty 2022, <https://mopsgdynia.pl>, (na podstawie analizy efektów realizacji *Gdyńskiego Programu Senioralnego na lata 2015–2020* oraz konsultacje społeczne trwające od 15 do 21 marca 2022 r.) (7.07.2023).

³¹ Uchwała nr XVIII/379/20 Rady Miasta Tychy z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia Programu Polityki Senioralnej dla Miasta Tychy na lata 2020–2027 (załącznik do uchwały): *Program Polityki Senioralnej dla Miasta Tychy na lata 2020–2027*, Urząd Miasta Tychy, <https://umtychy.pl> (26.01.2024).

³² *Polityka senioralna miasta Poznania na lata 2017–2022*, załącznik do uchwały LV/1001/7/2017 Rady Miasta Poznania z 17 października 2017 r., Urząd Miasta Poznania, <https://bip.poznan.pl> (26.01.2024).

ne było konsultacjami społecznymi. W strategii rozwoju Gdańska i w towarzyszących jej programach operacyjnych nie wyodrębniono grupy seniorów, ponieważ dokumenty te dotyczą ogólnej poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców³³. Na problemy i wyzwania dotyczące osób starszych zwraca się uwagę w opracowaniu o ogólnym diagnostycznym charakterze³⁴.

Priorytety i wyzwania w mieście Gdańsku wobec seniorów

Działania na rzecz osób starszych w Gdańsku podejmowane są głównie przez miejskie instytucje, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty. Z punktu widzenia polityki miasta wobec seniorów większość spraw pozostaje w gestii Wydziału Rozwoju Społecznego (WRS) Urzędu Miejskiego w Gdańsku i jednostek organizacyjnych miasta. Obejmują one m.in. wsparcie osób starszych w codziennych sprawach, organizację wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych, artystycznych i sportowo-rekreacyjnych, a także spotkania integracyjne, wspieranie aktywności zawodowej oraz profilaktykę zdrowotną. Koordynacją przedsięwzięć i ofert skierowanych do osób starszych zajmuje się Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gdańska ds. Seniorów (funkcjonujący od 2011 r.³⁵ w strukturze WRS; stanowisko organizacyjnie przypisane obecnie do Referatu Współpracy Lokalnej i Innowacji Społecznych). W polityce senioralnej miasta Gdańska można wyróżnić dwa główne filary: pierwszy jest związany z aktywnością zawodową oraz integracją społeczną, a drugi – ze zdrowiem i profilaktyką, a także z pomocą i wsparciem. W tabeli 2 przedstawiono syntetycznie wybrane formy inicjatyw i programów realizowanych wobec seniorów w Gdańsku (w tym przez gminę i jej jednostki pomocnicze) z uwzględnieniem prowadzonych przez organizacje trzeciego sektora na zlecenie władz miasta.

³³ *Gdańsk 2030 Plus. Strategia Rozwoju Miasta* przyjęty uchwałą nr LVII/1327/14 Rady Miasta Gdańska z 25 września 2014 r.; *Gdańsk Programy Operacyjne 2023* przyjęty przez Radę Miasta Gdańska uchwałą nr XVII/514/2015 dn. 17 grudnia 2015 r., Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (7.07.2023).

³⁴ M. Szmytkowska, *Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gdańska z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych*, Gdańsk 2021, s. 35–36, 114–115.

³⁵ *Zarządzenie nr 1323/11 Prezydenta Miasta Gdańska z dn. 30 września w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Prezydenta Miasta Gdańska ds. Seniorów*, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (7.07.2023).

Tabela 2. Obszary oraz formy wybranych programów i inicjatyw wobec seniorów w Gdańsku

Obszar	Forma	Specyfika
1	2	3
Integracja społeczna	Domy (17) i kluby sąsiedzkie (5) w ramach projektów (1–3-letnich)	Miejsca lokalnej integracji społecznej o charakterze międzypokoleniowym wykorzystujące potencjał lokalnej społeczności (mieszkańcy, liderzy, animatorzy, wolontariusze), realizujące różnorodne programy aktywności związane z potrzebami i zasobami mieszkańców (prowadzone przez organizacje pozarządowe w różnych dzielnicach na zlecenie miasta).
	Kluby seniora (80), koła seniora (12)	W dzielnicach miasta spotkania świąteczne, zajęcia sportowo-rehabilitacyjne, akcje kulturalne (koncerty, kino, teatr), wykłady na temat profilaktyki i zdrowego stylu życia i in.
Wolontariat na rzecz seniorów	Gdański Fundusz Senioralny (Regionalne Centrum Wolontariatu) Lokalne centra wolontariatu (15)	Konkurs dla organizacji pozarządowych oraz dla nieformalnych grup seniorów – gdańska innowacja społeczna (16 edycji, 588 inicjatyw, 12 500 uczestników), a także inne granty i fundusze, z których korzystają seniorzy. LCW w dzielnicach – miejsca pośrednictwa wolontariatu (w tym seniorów) na poziomie lokalnych społeczności, animacja społeczności i tworzenie środowiska do rozwoju wolontariatu lokalnego.
Aktywność zawodowa	Centrum Pracy Seniorek i Seniorów Festiwal Pracy i Aktywności Seniorów	Filia Gdańskiego Urzędu Pracy – usługi pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego dla seniorów; baza 2432 seniorów (250 osób podjęło pracę w 2022 r.). Organizacja: Gdański Urząd Pracy w partnerstwie z Gdańską Agencją Rozwoju Gospodarczego (od 2018 r.), oferty pracy (ok. 40 pracodawców) oraz innych aktywności dla seniorów.
Edukacja seniorów	Uniwersytety trzeciego wieku	4 przy wyższych uczelniach, 6 przy stowarzyszeniach oraz Gdańska Akademia Seniora (od 2017 r.) samorządowa placówka kształcenia ustawicznego, prowadzona (dla osób 50+) w 3 lokalizacjach (542 słuchaczy w 2022 r.).
Informacja dla seniorów	Informator <i>Gdańsk dla Seniorów</i> (zakładka) <i>Seniorzy</i> strona www.gdansk.pl i obsługa adresu seniorzy@gdansk.gda.pl Magazyn Seniora <i>Ławeczka</i>	Systematyczne, aktualizowane reedycje Bieżące propozycje i informacje Klub seniora „Motława”, Rada Dzielnic Śródmieście

1	2	3
Cykliczne działania aktywizujące i integrujące	<ul style="list-style-type: none"> – miejski bal seniora (od 2006 r.); – koncert z okazji Dnia Babci i Dziadka (od 2007 r.); – Pomorski Piknik i Parada Seniorów (od 2012 r.) – obchody Międzynarodowego Dnia Praw Osób Starszych; – konkurs „Aktywni Seniorzy” (od 2012 r.); – Gdańskie Dni Seniora – cykl październikowych wydarzeń (od 2012 r.) – Benefis dojrzałości – konkurs poetycki dla seniorów (od 2017 r.). 	
Aktywność fizyczna i profilaktyka	<p><i>Trzeci wiek w zdrowiu</i></p> <p><i>Aktywuj się w Gdańsku</i></p>	<p>Program promocji aktywnego starzenia się Gdańskiego Ośrodka Promocji Zdrowia i Profilaktyki Uzależnień (GOPZiPU). Promocja zdrowego stylu życia, cykl zajęć edukacyjnych i aktywności fizycznej dla seniorów oraz Indywidualny Plan Postępowania Prozdrowotnego (w 2022 r. – 110 osób).</p> <p>Gimnastyka dla seniora, zumba gold, nordic walking, joga, joga na zdrowie w parku, zumba na plaży, gdańskie boule, program Gdańskiego Ośrodka Sportu (GOP).</p>
	„Zaszczep się przeciwko grypie, a będziesz cieszył się jesienią życia”	<p>Profilaktyka zakażeń grypy – program polityki zdrowotnej szczepienia przeciwko grypie skierowany do seniorów. Program w 2022 r. realizowały 2 podmioty lecznicze w Gdańsku (skorzystało 740 osób).</p>
Pomoc i wsparcie	Domy pomocy społecznej	6 placówek (MOPR), skorzystało 488 osób (w 2022 r.)
	Kluby samopomocy	6 placówek, 109 osób (w 2022 r.).
	Dzienne domy pomocy	6 placówek (w 2022 r. skorzystały 263 osoby), w tym 5 prowadzonych przez NGO na zlecenie MOPR), oraz 2 wielofunkcyjne centra aktywności i wsparcia dla seniorów.
	Środowiskowe domy samopomocy dla osób starszych	2 placówki (w 2022 r. skorzystały 74 osoby).
	Opieka wytchnieniowa	<p>Dla członków rodzin lub opiekunów w postaci doraźnej, czasowej przerwy w sprawowaniu bezpośredniej opieki nad osobami dorosłymi ze znacznym stopniem niepełnosprawności i orzeczeniami równoważnymi; realizowana w formie pobytu dziennego w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością (skorzystało z niego 125 osób), w ośrodkach wsparcia (28 osób) i pobytu całodobowego w ośrodkach wsparcia lub placówce (26 osób).</p>

1	2	3
	<i>Złota rączka dla seniora</i>	Program dla gdańszczan 70+ samotnych i chorych, usługi fachowca, np. wymiana żarówek, zawiasów, naprawa kranu itp. (usługa bezpłatna, jeśli koszt materiałów potrzebnych do jej wykonania nie przekracza 80 zł); wykonawca Gdańska Spółdzielnia Socjalna na zlecenie MOPR (1178 usług naprawczych w ramach 935 zleceń w 2022 r.).
	<i>Koperta życia</i>	Adresaci m.in.: gdańscy seniorzy, osoby mieszkające samotnie, osoby z niepełnosprawnościami, chorujące przewlekłe, mieszkańcy DPS, podopieczni ZOL. Od 2017 r. zestaw: papierowa Karta Medyczna, magnes i naklejka na lodówkę, karta ICE. Program GOPZiPU oraz MOPR (5 tys. gdańszczan).
	Gdański Samorządowy System Teleopieki Domowej (pilotaż)	„Bransoletka życia” (przyciski do połączenia się z całodobowym centrum medycznym oraz koordynatorem pobliskiego domu sąsiedzkiego w wyznaczonych godzinach), udział w pilotażu bezpłatny, 300 seniorów w programie.

Źródło: opracowano na podstawie: M. Kubiak, *Polityka senioralna w Gdańsku – przykłady lokalnych inicjatyw* [w:] *Krajowe i międzynarodowe konteksty polityki społecznej*, red. J. Auleytner, Warszawa 2016, s. 400–401; *Raport o stanie miasta Gdańsk za 2021 rok*, s. 207; *Raport o stanie miasta Gdańsk za 2022 rok*, s. 50, 57, 58, 63, 77, 91 (oraz zał. nr 2, s. 7); *Gdańsk dla Seniorów. Informator 2022*.

Na podstawie analizy zaprezentowanego materiału można stwierdzić, że istotny udział w polityce miasta Gdańsk wobec seniorów mają aktywizacja i wzmacnianie ich potencjału społecznego. Te w dużej mierze cykliczne działania w Gdańsku prezentują się imponująco i dają pewien ogląd sytuacji, jednak całościowy obraz – uwzględniający również najważniejsze problemy, a także najbardziej palące wyzwania na przyszłość – jest możliwy jedynie na podstawie szczegółowych badań. Celem artykułu są analiza realizowanej w Gdańsku polityki senioralnej ze szczególnym uwzględnieniem największych wyzwań i zidentyfikowanie priorytetów działań na rzecz seniorów z dwóch perspektyw. Pierwsza z nich to perspektywa polityki realizowanej przez władze miasta, natomiast druga odnosi się do Rady Seniorów Gdańsk i roli odgrywanej przez to gremium. W celu uzyskania odpowiedzi na postawione we wstępie pytania badawcze przeprowadzono wywiad z Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gdańsk ds. Seniorów oraz poddano analizie działalność Rady Seniorów w Gdańsku – szczególnie przyjęte przez nią uchwały.

Celem wywiadu³⁶ z Pełnomocnik Prezydenta Gdańska ds. Seniorów było uzyskanie wiedzy i opinii „z pierwszej ręki” od kompetentnej osoby na temat realizowanych obecnie w mieście inicjatyw (weryfikacja zestawienia), ustalenie priorytetów w polityce senioralnej, a także największych problemów, z którymi boryka się miasto w tym obszarze. Należy podkreślić, że Pełnomocnik Prezydenta Miasta Gdańska ds. Seniorów w Gdańsku jest osobą doświadczoną i zorientowaną w zakresie polityki senioralnej zarówno pod względem koncepcyjnym, jak i w odniesieniu do działań praktycznych (jako koordynatorka wielu programów dla osób starszych). Pełni tę funkcję od 2011 r., w przeszłości była członkinią i sekretarzem Gdańskiej Rady ds. Seniorów, a aktualnie jest m.in. ekspertką w Komisji Ekspertów ds. Osób Starszych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich. Osią wywiadu był scenariusz skoncentrowany na pytaniach o największe obecnie wyzwania w miejskiej polityce senioralnej w Gdańsku oraz o sposoby rozwiązywania trudności dotyczących sytuacji życiowej seniorów ze strony władz miasta.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące najważniejszych wyzwań Pełnomocnik podkreśliła: „W mieście jest relatywnie dużo działań, natomiast jednym z priorytetów jest «zmapowanie potrzeb» (oferty). Potrzebny jest bardziej adekwatny przepływ informacji, chodzi o umożliwienie seniorom ułatwienia dostępu do istniejącego pełnego wachlarza oferty i propozycji. Sprowadza się to do skutecznego «zsięciowania» podmiotów i instytucji do istniejącej oferty (stałej i akcyjnej). W tym względzie prowadzone są np. spotkania z liderami klubów i kół seniora (zainicjowane przez Urząd Miejski w Gdańsku) oraz budowane relacje z Radą Seniorów w Gdańsku. W perspektywie ogół działań w tej sferze powinien doprowadzić do powstania swego rodzaju banku potencjału senioralnego”.

Jak widać, wyraźnie zaakcentowano kwestię przepływu informacji oraz rolę i działania tzw. liderów senioralnych – najczęściej są to seniorzy i seniorki, przedstawiciele organizacji pozarządowych lub/i funkcjonujących w Gdańsku domów sąsiedzkich, a jednocześnie radni Rady Seniorów w Gdańsku. Choć jest jeszcze sporo do zrobienia, można wskazać na to, że w mieście istnieje relatywnie dobrze zorganizowany potencjał seniorów-liderów, którzy przekazują kluczowe informacje (o programach, wydarzeniach i inicjatywach) w swoim środowisku, co sprzyja aktywizacji osób starszych w różnych obszarach (na czym miastu bardzo zależy). Należy podkreślić, że ważnym krokiem w celu efektywniejszego „mapowania potrzeb” i udostępniania oferty jest powołanie

³⁶ Wywiad indywidualny (częściowo ustrukturyzowany) przeprowadzono 10 lipca 2023 r. w siedzibie Wydziału Rozwoju Społecznego Urzędu Miejskiego w Gdańsku.

w 2023 r. Centrum Informacji i Animacji Senioralnej (przy Centrum Dolna Brama – jest to miejsce prowadzone w ramach UMG)³⁷, którego celem głównym jest stworzenie sieci informacji o ofercie przedsięwzięć oraz pomocy i wsparciu dla osób starszych.

Na pytanie dotyczące roli, jaką odgrywają programy aktywizacji seniorów (społecznej, zawodowej, fizycznej) w polityce miasta i jakie są plany na przyszłość w tym obszarze, Pełnomocnik ds. Seniorów stwierdziła: „W Gdańsku mocno stawiamy na rozwój i upowszechnianie różnych rodzajów aktywności osób starszych. Od kilku lat dobrze funkcjonują specjalne dedykowane programy – aktywności zawodowej, wolontariackiej czy edukacyjnej. Szeroka jest również oferta aktywności fizycznej dla seniorów (*Aktywuj się w Gdańsku* czy innowacyjny w skali kraju *Trzeci Wiek w Zdrowiu*) – badania naukowe jednoznacznie wskazują na korzystny jej wpływ na zdrowie i poziom sprawności. Ma ona też istotny walor profilaktyczny, dlatego zamierzamy systematycznie poszerzać ofertę – szczególnie biorąc pod uwagę, że podczas pandemii wielu seniorów zaprzestało aktywności fizycznej i aktywności w ogóle. Wychodzimy też z założenia, że same kontakty mobilizują seniorów do codziennej aktywności, przy czym ważne jest angażowanie samych seniorów i zachęcanie ich do czynnego udziału w życiu miasta – czerpanie z ich potencjału, tak aby byli zarówno odbiorcami, jak i twórcami oferty kierowanej do nich. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę skutki okresu pandemicznego”.

Kolejna kwestia, którą poruszono w trakcie wywiadu, dotyczyła pomocy i opieki dla potrzebujących osób starszych. Sfera ta zyskuje na znaczeniu (ponieważ stale rośnie grono osób starszych wymagających pomocy) i jednocześnie wiąże się z wysokim poziomem niepewności – zwłaszcza w kontekście deinstytucjonalizacji. Ta ostatnia ma prowadzić w perspektywie do stopniowego przechodzenia od opieki instytucjonalnej do świadczonej w środowisku lokalnym; do działań realizowanych i dostępnych w miejscu zamieszkania czy w formach dziennych (w przypadku osób starszych np. sąsiedzkie usługi opiekuńcze, dzienne formy usług opiekuńczych, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania). W tym kontekście zadano pytanie o największe wyzwania związane z tym obszarem. W odpowiedzi Pełnomocnik ds. Seniorów podkreśliła: „Wyzwaniem strategicznym na pewno będzie efektywna deinstytucjonalizacja usług społecznych w Gdańsku i sporządzenie identyfikacji zasobów. Z jednej strony powiększa się grono osób starszych (w tym sędziwych) potrzebujących pomocy w różnych czynnościach

³⁷ P. Rosiński, *Otwarcie Centrum Dolna Brama. Nowy adres dla mieszkańców i organizacji*, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (25.09.2023).

dnia codziennego, z drugiej – podobnie jak w wielu innych miastach – istnieje deficyt odpowiednich do tej pracy osób. Jest to w dużej mierze domena Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie – ogłasza on konkursy na wykonywanie usług opiekuńczych, do których zgłaszają się organizacje pozarządowe (od niedawna również przedsiębiorstwa społeczne). To one są realizatorami i jednocześnie zatrudniają pracowników z określonymi kwalifikacjami i za określone stawki”.

W sferze pomocy i opieki nie ma łatwych rozstrzygnięć; to, co jest bardzo prawdopodobne, to systematyczny wzrost zapotrzebowania na ten specyficzny rodzaj pracy oraz środków finansowych, który szeroko propagowana deinstytucjonalizacja ma w pewnej mierze zniwelować (do tego problemu odnosi się również Rada Seniorów w Gdańsku, dostrzegająca konieczność sporządzenia miejskiego planu deinstytucjonalizacji). Warto w tym miejscu podkreślić także rolę, jaką w Gdańsku odgrywają domy i kluby sąsiedzkie³⁸ (pierwszy dom sąsiedzki w Polsce powstał w Gdańsku w 2010 r., a obecnie funkcjonują tu w sumie 23 takie placówki) – nie tylko w zakresie integracji seniorów, lecz także coraz bardziej w obszarze pomocy i wsparcia. Konsekwencją poruszenia tego tematu było pytanie o sposób funkcjonowania domów i klubów sąsiedzkich oraz przykłady prowadzonych w nich działań na rzecz osób starszych. Pełnomocnik ds. Seniorów odpowiedziała: „Domy i klub sąsiedzkie są prowadzone przez organizacje trzeciego sektora i realizują wiele działań oraz projektów z założenia międzypokoleniowych (w tym m.in. na rzecz osób starszych), dodatkowo w niektórych z nich mają swoje siedziby kluby seniora. Można wskazać, że podczas Covid-19 domy sąsiedzkie zostały włączone w system udzielania pomocy mieszkańcom w trudnej pandemicznej sytuacji – i pomyślnie wywiązały się z tych zadań (dostarczając m.in. posiłki czy środki ochrony osobistej). Tworzą niewątpliwie potencjał, który można wykorzystywać w pozytywnym znaczeniu tego słowa. Przykładowo w jednym z domów sąsiedzkich realizowano projekt Centrum Wsparcia Seniora (w latach 2017–2021, dofinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego i budżetu miejskiego), skierowany do osób potrzebujących wsparcia i opieki w czynnościach dnia codziennego mieszkających samotnie na terenie dwóch dzielnic. Domy sąsiedzkie są również bazową osią Gdańskiego Samorządowego Modelu Teleopieki w środowisku lokalnym”.

Trzeba zaznaczyć, że o stworzenie systemu teleopieki zabiegano w Gdańsku od dawna i w końcu udało się doprowadzić do uruchomienia

³⁸ M. Kubiak, *Community houses as an example of social innovation in Europe* [w:] *Getting Europe back to work: crisis (re)production and crisis overcoming in Europe*, red. T. Brańka, J. Skrzypczyńska, Poznań 2019, s. 103–120.

pilotażu, co nastąpiło w 2017 r. (zwiększano systematycznie liczbę objętych nią osób). Nie zastąpi ona tradycyjnej opieki, ale może być pewnym jej uzupełnieniem, pozwala bowiem na wydłużenie okresu samodzielności we własnym domu. Konieczność rozwoju tego typu instrumentu wsparcia i bezpieczeństwa była jednym z punktów strategicznych Gdańskiej Rady ds. Seniorów (eksperckiego grona funkcjonującego przy Prezydencie Miasta Gdańska do 2019 r.). W związku z powyższym naturalną konsekwencją było zadanie pytania: Dla jakiej kategorii osób finalnie jest przeznaczony system teleopieki i w jakim kierunku władze miasta zamierzają go rozwijać? Pełnomocnik ds. Seniorów udzieliła na nie następującej odpowiedzi: „System teleopieki jest przewidziany dla osób z dużym ryzykiem wystąpienia nagłego przypadku zagrażającego życiu lub zdrowiu (głównie seniorów). Udział w pilotażu bierze aktualnie 300 osób i jest on bezpłatny dla uczestników. Każdy z nich posiada przy sobie specjalną bransoletkę – nadajnik z GPS (z przyciskami do łączenia z całodobowym centrum medycznym oraz asystentem domu sąsiedzkiego w dzielnicy w wyznaczonych godzinach). Jest to jednak projekt (prowadzony przez jedną z fundacji) ograniczony czasowo i być może trzeba będzie z czasem poszukać pewnego wariantu odpłatności – z ewaluacji wynika, że część osób byłaby w przyszłości w stanie zapłacić za usługę”.

Wszystkie zorganizowane działania wymagają adekwatnej koordynacji, zwłaszcza gdy sprawy się nawarstwiają. Jest bardzo prawdopodobne, że rosnąca liczba seniorów w przyszłości przełoży się na bardziej rozbudowany konieczny katalog zadań dla lokalnej polityki senioralnej w Gdańsku i wymagać będzie większego zaangażowania ze strony Urzędu Miasta. W dalszym toku wywiadu poproszono o odpowiedź na pytanie dotyczące potencjału kadrowego w strukturze Urzędu Miejskiego związanego z działaniami na rzecz seniorów (z uwzględnieniem dużego prawdopodobieństwa wzrostu potrzeb w tym zakresie). Odpowiedź na to pytanie ze strony Pełnomocnik ds. Seniorów była dość jednoznaczna: „W zasadzie, patrząc w przyszłość, istnieje duża konieczność zwiększenia liczby osób zajmujących się polityką senioralną w Referacie Współpracy Lokalnej i Innowacji Społecznych (będącym w strukturze Wydziału Rozwoju Społecznego Urzędu Miejskiego). Na razie jest to tylko jednoosobowe stanowisko pracy (ściśle związane z działaniami na rzecz seniorów), natomiast miasto czyni już pewne kroki w kierunku zwiększenia zatrudnienia”.

Ostatnie pytanie dotyczyło zmian w realiach polityki senioralnej na przestrzeni lat pracy (2011–2023) Pełnomocnik Prezydenta Gdańska ds. Seniorów. Chodziło o to, które z tych zmian można uznać za szczególnie

ważne czy postrzegać w kategoriach sukcesu. W odpowiedzi Pełnomocnik zaakcentowała zwłaszcza dwa obszary: „Po pierwsze, dla miasta niezwykle istotne było stworzenie kalendarza wydarzeń stałych, które stały się pewnego rodzaju osnową dla kolejnych dodawanych systematycznie działań. Bazujemy bowiem na tym, że tylko konsekwencja i powtarzalność gwarantują zdobycie zaufania seniorów do korzystania z bezpiecznych dla nich inicjatyw i atrakcyjnej oferty. Po drugie, do sukcesów zdecydowanie można zaliczyć to, że sami seniorzy w Gdańsku starają się w coraz większym stopniu wpływać na kształt polityki senioralnej i stają się w większym stopniu jej współkreatorami. Myślę, że duże w tym zasługi należy przypisać liderom senioralnym, którzy integrują środowisko. Tutaj widać zasadnicze zmiany z perspektywy minionych 12 lat. Jest to jednak owoc wyłożonej pracy i zaangażowania ludzi, którzy chcą robić coś dla innych i czerpią z tego satysfakcję”.

Trudno przecenić rolę liderów w integracji i aktywizowaniu seniorów. Jest zrozumiałe, że różnie radzą sobie oni z wyzwaniem, mają różne kompetencje, nierzadko jednak bogate doświadczenie, z którego korzystają, coraz lepiej zabiegając o realizację interesów swoich środowisk. Od 2018 r. mają oni w Gdańsku swoją sformalizowaną platformę – Radę Seniorów w Gdańsku (RSG), dzięki której ich głos ma być jeszcze bardziej istotny i zauważalny. Zapewnia ona władzom miasta komunikację i stałą współpracę ze środowiskiem seniorów. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym RSG powstała na mocy uchwały Rady Miasta Gdańska³⁹. Wybory do RSG odbyły się 10 października 2018 r. na zasadach określonych w jej Statucie (34 radnych: 30 osób, które ukończyły 60. rok życia, oraz 4 przedstawiciele podmiotów działających na rzecz osób starszych, wybranych przez Gdańską Radę Działalności Pożytku Publicznego). Pierwsza dwuletnia kadencja RSG została przedłużona do dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, czyli do 2023 r. Podobnie jak inne gminne rady seniorów w Polsce⁴⁰ – również RSG ma charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny, a zakres jej działań i zadania ustalono w rozdziale 2 jej Statutu⁴¹. Sumarycznie

³⁹ Uchwała nr LV/1622/18 Rady Miasta Gdańska z dn. 2018 r. w sprawie powołania Rady Seniorów w Gdańsku, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (4.08.2023).

⁴⁰ M. Kubiak, *Gminne rady seniorów z perspektywy polityki senioralnej*, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, 2018, s. 101–117.

⁴¹ RSG działa w obszarze polityki senioralnej i realizuje swoje cele oraz zadania w szczególności przez: 1) opiniowanie projektów uchwał skierowanych przez Prezydenta Miasta Gdańska lub Przewodniczącego Rady Miasta Gdańska; 2) występowanie do Rady Miasta Gdańska, za pośrednictwem Przewodniczącego Rady Miasta Gdańska, z wnioskami o podjęcie przez uprawnione podmioty inicjatywy uchwałodawczej; 3) inicjowanie

w trakcie funkcjonowania RSG odbyła 20 posiedzeń i przyjęła 36 uchwał⁴² (12 z nich dotyczy spraw organizacyjnych – związanych z jej funkcjonowaniem, 7 uchwał dotyczy spraw personalnych, natomiast 17 to uchwały merytoryczne).

Zgodnie ze Statutem RSG podczas swojej kadencji poddała pod dyskusję wiele problemów dotyczących osób starszych w Gdańsku, czego dowodem są jej uchwały poświęcone konkretnym sprawom. Zgodnie z regulaminem RSG⁴³ opiniowała dwukrotnie budżet Miasta Gdańska (na 2019 r. i na 2020 r.) w zakresie zadań na rzecz seniorów – w przedmiotowej uchwale wskazano oprócz tego szczególnie ważne zadania, które w różnych ujęciach przeplatały się przez całą jej kadencję (m.in. postulat stworzenia dzielnicowych centrów seniora, bezpieczeństwo seniorów, aktywizacja zawodowa i społeczna).

W podjętych uchwałach RSG najczęściej wyrażała stanowiska, apele, oświadczenia, a także zgłaszała wnioski lub/i propozycje konkretnych zmian prawnych lub/i związanych z finansami (środki na politykę senioralną) pod adresem określonych instytucji i podmiotów. Analiza materiału zawartego we wszystkich podjętych przez RSG uchwałach wykazała, że inicjowała i promowała ona w trakcie kadencji wiele działań o charakterze społecznym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym, ekologicznym i charytatywnym. Znalazły się w nich również szeroko ujęte sprawy współpracy z organizacjami pozarządowymi i klubami seniora czy radami dzielnic – czemu poświęcono konkretne uchwały tematyczne (np. I/15/2020⁴⁴, I/26/2022⁴⁵). Należy przy tym podkreślić, że wnioski, stanowiska, oświadczenia i apele wyrażone w uchwałach RSG w trakcie kadencji zostały zaadresowane do wielu podmiotów⁴⁶.

działań dotyczących poprawy jakości życia i zdrowia gdańskich seniorów; 4) współpracy z organizacjami pozarządowymi, klubami seniora, uniwersytetami trzeciego wieku, gminnymi radami seniorów oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz osób starszych w Gdańsku.

⁴² Wszystkie uchwały Rady Seniorów w Gdańsku dostępne na: Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (4.08.2023).

⁴³ *Regulamin Rady Seniorów w Gdańsku, załącznik do uchwały nr I/3/2018 Rady Seniorów w Gdańsku z dn. 12 grudnia 2018 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu Rady Seniorów w Gdańsku*, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (4.08.2023).

⁴⁴ Uchwała nr I/15/2020 Rady Seniorów w Gdańsku z dn. 19 lutego 2020 r. w sprawie współpracy z organizacjami pozarządowymi (NGO) i Klubami Seniora.

⁴⁵ Uchwała nr I/26/2022 Rady Seniorów w Gdańsku z dn. 22 czerwca 2022 r. w sprawie współpracy Rady Seniorów w Gdańsku z Radami Dzielnic Miasta Gdańska.

⁴⁶ Adresaci uchwał RSG: **Gdański Urząd Pracy i organizacje gdańskich pracodawców** (w obszarze aktywność zawodowa); **uczelnie wyższe i uniwersytety trzeciego wieku** (w obszarze edukacja: głównie postulaty dotyczą rozszerzania programów i limitów uczestników oraz wprowadzania określonej treści zajęć); **Marszałek Województwa**

Jednak na pierwszym miejscu tej długiej listy adresatów znajduje się miasto Gdańsk (i jego jednostki organizacyjne), występujące w tej roli w 16 na 17 merytorycznych uchwał RSG. Z racji tego, że całość analizowanego materiału przekracza ramy publikacyjne, zdecydowano się na wyróżnienie (wśród wielu postulatów i wniosków RSG skierowanych pod adresem władz Gdańska) najważniejszych z nich, które formułow-

Pomorskiego (wniosek o udział w komisjach grantowych, szkolenia dla seniorów na temat ekonomii społecznej); **Unia Metropolii Polskich, Związek Miast i Gmin Morskich, Związek Miast Polskich** (problemy ochrony środowiska); **organizacje pozarządowe** (wprowadzanie określonych treści do zajęć w projektach dla seniorów, współpraca w zakresie przepływu informacji, zwiększenie udziału w tworzeniu wolontariatu); **Gdańska Rada Organizacji Pozarządowych** (zachęcanie organizacji pozarządowych do udziału w konkursach miejskich na prowadzenie DDP i klubów samopomocy); **kluby seniora** (apele o większe zaangażowanie i promowanie projektów związanych z seniorami do budżetu obywatelskiego; przywrócenie dobrosąsiedzkiej współpracy, nawiązywanie ścisłej współpracy z radami dzielnic, organizowanie tematycznych spotkań i szkoleń dla seniorów); **rady dzielnic** (planowanie w budżetach 5–10% środków na zajęcia sportowo-rekreacyjne i rehabilitacyjne seniorów, ustalenia w dostępny sposób osób starszych samotnych wymagających stałej pomocy i opieki, udostępnianie swoich siedzib i pomieszczeń klubom seniora oraz innym aktywnym organizacjom społecznym); **seniorzy w Gdańsku** (apele o: aktywność fizyczną i umysłową, poszerzanie wiedzy dotyczącej bezpieczeństwa, o nawiązanie/przywrócenie dobrosąsiedzkich, przyjaznych kontaktów seniorów oraz ich sąsiadów w miejscu zamieszkania, zalecenie korzystania z miejskich programów); **Komendant Miejski Policji w Gdańsku** (postulaty kontynuacji działań informacyjno-szkoleniowych oraz profilaktycznych wśród seniorów, w szczególności cykle spotkań informacyjnych Policji, sfinansowanie materiałów promocyjno-odblaskowych dla seniorów – opasek, wprowadzenie strefy „30” w dzielnicy Śródmieście); **Straż Miejska** (kontynuacja działań informacyjno-szkoleniowych oraz profilaktycznych wśród seniorów, zwiększenie liczby patroli, nasilenie kontroli i szybkości reakcji poziomu hałasu w Dzielnicy Śródmieście); **spółdzielnie mieszkaniowe** (wniosek o zakup certyfikowanych czujników tlenu węgla), **Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku, Młodzieżowa Rada Miasta Gdańska** (nawiązanie i kontynuowanie współpracy), **posłowie z Pomorza** (deklaracja poparcia dla projektu ustawy sejmowej o rencie wdowiej ze strony RSG i prośba o jej jak najszybsze uchwalenie); **Rada Ministrów** (apel RSG o wprowadzenie liniowego opodatkowania dochodów oddzielonych od emerytury na poziomie 10–15%, dla emerytów podejmujących dodatkowe zatrudnienie, wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji „koronera”, nowelizacja ustawy o pomocy społecznej w aspekcie dostępności dla seniorów usług opiekuńczych, nowelizacja ustawy o lasach i o ochronie przyrody, dokonanie zmian w kodeksie wykroczeń drogowych, sprzeciw wobec tworzenia energetyki jądrowej w Polsce – w szczególności na Wybrzeżu Gdańskim); **Ministerstwo Zdrowia** (prawne zobligowanie NFZ do ujęcia w konkursach na finansowanie jednostek służby zdrowia obowiązku zatrudnienia lekarzy geriatrów); **Narodowy Fundusz Zdrowia** (wniosek i apel o zwiększenie środków na procedury promocji i profilaktyki zdrowotnej seniorów, podjęcie stosownych działań w zakresie okresowej weryfikacji i aktualizacji dopuszczonych leków oraz zasad ich przyznawania – bezpłatnych leków dla seniorów 75+).

no kilkukrotnie (w uchwałach) lub szczególnie akcentowano podczas całej kadencji. Daje to wystarczający obraz problemów i priorytetów w polityce senioralnej miasta Gdańska z perspektywy Rady Seniorów). Należą do nich:

- wniosek o stworzenie Gdańskiego Domu Aktywności Senioralnej (jako głównego centrum informacyjnego) oraz dzielnicowych centrów inicjatyw senioralnych;
- kontynuacja projektu „Green SAM” (europejski program aktywizacji rowerowej seniorów oparty na zakupionych rowerach trójkołowych);
- tworzenie dzielnicowych rad seniorów;
- rozwijanie wolontariatu sąsiedzkiego i szkolnego;
- rekomendacje wdrożenia tematyki ekonomicznej w uniwersytetach trzeciego wieku;
- w związku z inflacją i pogarszającą się sytuacją materialną seniorów – apel do osób osiągniętych wiek emerytalny o maksymalne wydłużenie okresu zatrudnienia (ze wskazaniem na wyraźny przyrost emerytury oraz alternatywę w postaci podjęcia dodatkowej pracy – po uzyskaniu emerytury – rekomendacja programu „Praca dla seniorek i seniorów”);
- rozwój gry w brydża w klubach seniora jako profilaktyka choroby Alzheimerera;
- deinstytucjonalizacja usług społeczno-opiekuńczych: konieczność sporządzenia miejskiego planu wdrożenia deinstytucjonalizacji na podstawie wyjściowej diagnozy; wskazanie na braki kadry opiekuńczej; rolę organizacji pozarządowych, które według RSG powinny rekrutować osoby najbliższego otoczenia jako opiekunki („pozyskanie wykwalifikowanej kadry opiekuńczej jest problemem nr 1”);
- konieczność rozmów z pensjonariuszami DPS w celu przedstawienia propozycji ewentualnego usamodzielnienia się ze wsparciem zewnętrznym;
- stworzenie bazy danych dotyczącej osób po 65. roku życia mieszkających samotnie oraz rejestru osób niesamodzielnymi i miejskiego systemu informacji dla tych osób;
- scalenie sektora pomocy społecznej i medycznej;
- kontynuacja i rozwój systemu teleopieki w Gdańsku (zwiększenie zasięgu oraz liczby objętych nim osób).

Analiza funkcjonowania RSG skłania do wniosku, że zaznacza ona swoją działalność doradczą, konsultacyjną i inicjatywną w sprawach dotyczących osób starszych wobec różnych podmiotów w istotny sposób. Jej przedstawiciele są zapraszani każdorazowo do udziału w pracach

Rady Miasta Gdańska, współpracują z organizacjami pozarządowymi, klubami seniora, domami sąsiedzkimi i in., prowadzą działania związane z monitoringiem sytuacji osób starszych, spotkania informacyjne oraz dyżury dla seniorów. Trzeba jednak zaznaczyć, że tak szeroko zakrojone funkcjonowanie i zaangażowanie jest w dużej mierze wynikiem determinacji jej członków, którzy należą do grupy tzw. seniorów-liderów w mieście.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza skłania przede wszystkim do wniosku, że władze Gdańska zauważają problemy oraz wyzwania związane z dynamiką i konsekwencjami starzenia się populacji miasta. W związku z tym sprzyjają tworzeniu systemu i realizacji inicjatyw na rzecz zaspokojenia potrzeb osób starszych i zdrowego starzenia się, w który zaangażowane są zarówno instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, jak i miejscowa rada seniorów.

Za sprawą przeprowadzonej analizy, której celem było zbadanie polityki senioralnej realizowanej w Gdańsku, udało się potwierdzić hipotezę, że w wielu jej punktach istnieje konsensus między inicjatywami, działaniami i priorytetami ze strony miasta oraz postulatami zgłaszanymi przez Radę Seniorów w Gdańsku. W toku procesu badawczego zidentyfikowano główne obszary, na których miasto Gdańsk koncentruje działania prowadzone na rzecz seniorów, oraz najważniejsze wyzwania na przyszłość. Pierwszy ich filar jest związany z aktywnością zawodową oraz integracją społeczną seniorów, natomiast drugi dotyczy obszaru zdrowia i profilaktyki oraz pomocy i wsparcia.

Z perspektywy miasta (na podstawie wywiadu z Pełnomocnik Prezydenta Gdańska ds. Seniorów) stwierdzono, że jednym z priorytetów jest sieciowanie organizacji i instytucji działających na rzecz seniorów w mieście. Istotnym krokiem na drodze do tego celu jest rozwój funkcjonującego od 2023 r. Centrum Informacji i Animacji Senioralnej (istniejącego w ramach UMG). Kolejną sprawą jest korzystanie z relatywnie dobrze zorganizowanego potencjału seniorów-liderów, którzy przekazują kluczowe informacje (o programach, wydarzeniach i inicjatywach) w swoim środowisku. Należy podkreślić przy tym mocny nacisk kładziony przez miasto na rozwój i upowszechnianie różnych rodzajów aktywności osób starszych (m.in. specjalne programy – aktywności zawodowej, wolontariackiej, edukacyjnej, a także oferta aktywności fizycznej dla seniorów). Poważnym wyzwaniem strategicznym są deinstytucjonalizacja usług społecznych i sporządzenie identyfikacji zasobów. Rośnie liczebnie grupa osób starszych potrzebujących pomocy, natomiast jednocześnie po-

głębia się deficyt osób odpowiednich do pracy na ich rzecz. W obszar usług społecznych (w tym dla seniorów) angażowane są organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorstwa społeczne (w przyszłości najprawdopodobniej na większą niż dotychczas skalę). Miasto korzysta z potencjału funkcjonujących w poszczególnych dzielnicach Gdańska domów i klubów sąsiedzkich, realizujących działania m.in. na rzecz seniorów z zakresu aktywizacji społecznej, pomocy sąsiedzkiej i wolontariatu. Istotna jest w tym względzie również ich funkcja jako dzielnicowych baz rozwijanego systematycznie miejskiego systemu teleopieki. Pozytywnie przez miasto postrzegane są starania samych seniorów o większy wpływ na kształt dotyczących ich spraw realizowanych w Gdańsku. Można stwierdzić, że dzięki zaangażowaniu liderów senioralnych integrujących środowisko stają się oni współkreatorami dotyczących ich działań.

Na podstawie przeprowadzonych badań zidentyfikowano również priorytety i oczekiwania wobec polityki na rzecz osób starszych w mieście ze strony reprezentującej ich Rady Seniorów w Gdańsku. Z analizy dokumentów wynika, że według RSG najważniejsze akcenty polityki senioralnej w mieście koncentrują się na różnych rodzajach aktywności, a także kwestiach związanych z opieką i pomocą (z pewną przewagą tej pierwszej sfery). Przeprowadzona analiza dowodzi, że w Gdańsku – z punktu widzenia zarówno Pełnomocnik Prezydenta Gdańska ds. Seniorów, jak i samych seniorów (RSG) – istnieje pewien konsensus w stosunku do priorytetów polityki senioralnej, jak również do najważniejszych strategicznych wyzwań. Wśród priorytetów ze strony RSG znajdują się m.in. stworzenie centralnego miejsca aktywności senioralnej (jako głównego miejsca informacyjnego – na co miasto zareagowało odpowiednio w 2023 r.) i dzielnicowych centrów inicjatyw senioralnych (w mieście istnieje system domów i klubów sąsiedzkich) oraz zgłaszanie potrzeb w zakresie działań dotyczących różnych sfer aktywności: edukacyjnej, zawodowej (np. praca dodatkowa), fizycznej (trening zdrowotny). Ważne miejsce wśród trudnych do rozwiązania spraw (traktowanych w kategorii wyzwań) według RSG zajmuje deinstytucjonalizacja usług społeczno-opiekuńczych (sporządzenie miejskiej diagnozy i planu wdrożenia deinstytucjonalizacji). Największe obawy budzą w tym kontekście zauważane (i wskazywane w uchwałach) braki kadry opiekuńczej. W tym obszarze również istnieje spójność (z optyką postrzegania problemu przez władze miasta) widzenia rosnącej roli organizacji pozarządowych w udzielaniu wsparcia niesamodzielnym seniorom, a także kontynuacji i dalszego rozwoju miejskiego systemu teleopieki.

Szczególnie ważne na poziomie lokalnym jest kontynuowanie systematycznej dyskusji o polityce senioralnej. Wymogiem czasu jest to, by czerpała ona z dużego potencjału osób starszych i dawała szansę senio-

rom na włączanie się w życie społeczne. Integracja społeczna i zaangażowanie są, z jednej strony, jednym z niezbędnych elementów realizacji idei aktywnego i zdrowego starzenia się w praktyce (sprzyjają temu nastawienie na profilaktykę oraz długofalowość działań). Z drugiej strony, coraz większe rozmiary osiągają problemy związane ze wzrostem zapotrzebowania na pomoc i opiekę – negatywnie korelujące z liczbą pracujących w tym sektorze osób.

Bibliografia

- Czekanowski P., Załęcki J., Brosz M., *Gdańska starość. Portret socjologiczny mieszkańców Gdańska w wieku 65+*, Gdańsk 2013.
- Gdańsk 2030 Plus. Strategia Rozwoju Miasta* przyjęty uchwałą nr LVII/1327/14 Rady Miasta Gdańska z 25 września 2014 r.
- Gdańsk Programy Operacyjne 2023* przyjęty przez Radę Miasta Gdańska uchwałą nr XVII/514/2015 dn. 17 grudnia 2015 r., Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (7.07.2023).
- Gdyniński Program Wspierania Seniorów i Zdrowego Starzenia się na lata 2022–2025*, przyjęty uchwałą nr XLI/1260/22 Rady Miasta Gdyni z dnia 27 kwietnia 2022 r., MOPS Gdynia, luty 2022, <https://mopsgdynia.pl> (7.07.2023).
- Global Age-friendly Cities: A Guide*, WHO 2007, <https://who.int> (26.01.2024).
- Głąbicka-Auleytner K., *Polityka senioralna w teorii i praktyce (na przykładzie m. Radoomia)*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej”, 2021, nr 21.
- Guillén M., *2030. Jak ścieranie się najwyraźniejszych dzisiejszych trendów przekształci przyszłość wszystkiego*, Warszawa 2022.
- Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2021 r.*, Warszawa 2022.
- Informator o sytuacji społeczno-gospodarczej Gdańska za 2021 rok*, Gdańsk 2021.
- Koziarek M., Schimanek T., *Gdy mieszkańcy się starzeją. Wskazówki tworzenia lokalnej polityki senioralnej*, Warszawa 2016.
- Kubejko-Polańska E., *The role of local self-government in stimulating urban development in the context of the construction of age-friendly cities and the concept of Silver Economy*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, 2017, nr 1.
- Kubiak M., *Community houses as an example of social innovation in Europe [w:] Getting Europe back to work: crisis (re)production and crisis overcoming in Europe*, red. T. Brańka, J. Skrzypczyńska, Poznań 2019.
- Kubiak M., *Gminne rady seniorów z perspektywy polityki senioralnej*, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, 2018.
- Kubiak M., *Polityka senioralna w Gdańsku – przykłady lokalnych inicjatyw [w:] Krajowe i międzynarodowe konteksty polityki społecznej*, red. J. Auleytner, Warszawa 2016.
- Kulska M., *Organizacje pozarządowe w rozwiązywaniu problemów społecznych [w:] Innowacje w polityce społecznej XXI wieku, przedsiębiorczość, zmiana, rozwój, polityka socjalna*, red. E. Trafiałek, Katowice 2014.
- Majer R., *Polityka samorządowa wobec starości. Strategie i podmioty*, Łódź 2018.
- Maroń A., *Polityka senioralna we Wrocławiu*, „Polityka Senioralna”, 2020, nr 1.
- Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021. Raport z wstępnych wyników*, Warszawa 2022.

- Niezabitowski M., *Ludzie starsi a przestrzeń miejska – wybrane problemy, priorytety i wyzwania przyszłości*, „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, 2022, nr 7.
- Polityka senioralna m.st. Warszawy*, załącznik do uchwały nr XXXI/2652/2023 Rady m.st. Warszawy z dnia 25 maja 2023 r., Urząd Miasta Warszawy, <http://um.warszawa.pl> (7.07.2023).
- Polityka senioralna miast wojewódzkich*, oprac. J. Kostynowicz, B. Grzeszczuk, t. 1, Warszawa 2021.
- Polityka senioralna miasta Poznania na lata 2017–2022*, załącznik do uchwały LV/1001/7/2017 Rady Miasta Poznania z 17 października 2017 r., Urząd Miasta Poznania, <https://bip.poznan.pl> (26.01.2024).
- Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność*, Warszawa 2018;
- Polska w liczbach 2022*, Warszawa 2022.
- Prognoza ludności Polski na lata 2023–2060*, Warszawa 2023.
- Program Warszawa przyjazna seniorom na lata 2013–2020*, załącznik do uchwały nr LXXII/1870/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 5 grudnia 2013 r., Urząd Miasta Warszawy, <http://um.warszawa.pl> (7.07.2023).
- Pytasz E., Wyszomirski P., *Realizacja polityki senioralnej na poziomie miast. Raport końcowy*, Katowice 2016.
- Realizacja polityki senioralnej w Jeleniej Górze. Raport z monitoringu*, Katowice 2016.
- Realizacja polityki senioralnej we Wrocławiu. Raport z monitoringu*, Katowice 2016.
- Regulamin Rady Seniorów w Gdańsku*, załącznik do uchwały nr I/3/2018 Rady Seniorów w Gdańsku z dn. 12 grudnia 2018 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu Rady Seniorów w Gdańsku, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (4.08.2023).
- Richert-Kaźmierska A., *Organizacja systemu opieki wyzwaniem dla samorządów*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica”, 2020, nr 3.
- Rocznik Demograficzny 2021*, Warszawa 2021.
- Rosiński P., *Otwarcie Centrum Dolna Brama. Nowy adres dla mieszkańców i organizacji*, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (25.09.2023).
- Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 roku*, Warszawa–Białystok 2021.
- Szmytkowska M., *Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gdańska z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych*, Gdańsk 2021.
- The ageing revolution: towards a European Silver Deal? Demographic transformations for age-friendly territories*, ESPON 2021, <https://www.espon.eu> (20.08.2023).
- Uchwała nr 135 Rady Ministrów z dn. 15 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej pod nazwą Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do 2030 roku (z perspektywą do 2035 r.) (M.P. 2022, poz. 76).
- Uchwała nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność, (M.P. 2018 r., poz. 1169).
- Uchwała nr LV/1622/18 Rady Miasta Gdańska z dn. 2018 r. w sprawie powołania Rady Seniorów w Gdańsku, Urząd Miasta Gdańska, <https://www.gdansk.pl> (4.08.2023).
- Uchwała nr XVIII/379/20 Rady Miasta Tychy z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia Programu Polityki Senioralnej dla Miasta Tychy na lata 2020–2027 (załącznik do uchwały): *Program Polityki Senioralnej dla Miasta Tychy na lata 2020–2027*, Urząd Miasta Tychy, <https://umtychy.pl> (26.01.2024).
- Ustawa z dn. 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz.U. 2015, poz. 1705).
- Ustawa z dn. 17 sierpnia 2023 r. o szczególnej opiece geriatrycznej (Dz.U. 2023, poz. 1831).

- Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020, przyjęte 24 grudnia 2013 r. uchwałą nr 238 Rady Ministrów (M.P. 2014, poz. 118).
- Zamojska A., Suchomska J., Urzędowska D., *Toruń przyjazny seniorom. Analizy i rekomendacje do tworzenia miejskiej polityki senioralnej w Toruniu*, Toruń 2015.
- Zarządzenie nr 1323/11 Prezydenta Miasta Gdańska z dnia 30 września w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Prezydenta Miasta Gdańska ds. Seniorów, Urząd Miasta Gdańska, [https://www.gdansk.pl_\(7.07.2023\)](https://www.gdansk.pl_(7.07.2023)).
- Zrałek M., *Polityka miejska wobec wyzwań starzejącego się społeczeństwa*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 2015, nr 223.
- Zubrzycka-Czarnecka A., *Polityka miejska wobec starzenia się populacji miast – na przykładzie Polski, Francji i Kanady*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje”, 2012, vol. 18.

Reality and challenges of urban senior policy in Gdańsk

Abstract

The article analyzes senior policy in Gdańsk. Initiatives and programs dedicated to seniors were characterized, and also the most important challenges for the future were identified from two perspectives. The first is the perspective from the point of view of the city's policy (based on the analysis of city programs and initiatives and the prism of an interview with the Plenipotentiary for Seniors of the Mayor of Gdańsk), the second is the perspective of the Seniors' Council in Gdańsk operating since 2018. When it comes to priorities, first off is to activate and engage elderly people in various initiatives, and the second one is the issue of the help and care for older people which is becoming more and more important.

Keywords: local policy towards elderly people, municipal senior policy, municipal council of seniors